

ASPECTE LEGALE PRIVIND DIMINUAREA VIOLENȚEI PRIN EDUCAREA CORESPUNZĂTOARE A COPIILOR

Valentina STRATULAT,
*doctorandă a Institutului
de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe
a Moldovei*

Sumar

Globalizarea interesului față de violența în familie este consecința conștientizării privind necesitatea includerii problemei violenței pe agendele de lucru a părinților, juriștilor, avocaților și a organelor de drept responsabili de identificarea unor soluții în redresarea situației. Rolul primordial în prevenirea și/sau diminuarea fenomenului violenței în familie le revine părinților.

Cuvinte-cheie: *violența în familie, părinți, copii, combatere, prevenire, cod de procedură civilă, drepturile omului, codul familiei.*

Summary

Legal aspects on the violence diminution through the corresponding child education

The globalization of interests towards the family violence is the consequence of awareness regarding the need to include the issue of violence on the agendas of parents, lawyers, advocates and law enforcement agencies responsible for identifying solutions to redress the situation. The primal role in preventing and/or diminishing the phenomenon of violence within families is the responsibility of the parents.

Keywords: *violence in family, parents, kids, combating, prevention, civil procedure cod, human rights, family code.*

Apropierea unui stat de idealul statului de drept este determinată de respectarea de către acesta a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului. Astfel, problematica protecției drepturilor omului, în special a membrilor de familie, reprezintă pentru societatea actuală o importanță majoră.

Dezvoltarea societății are ca obiectiv fundamental intensificarea proceselor și procedeele de informare. Atunci când crește viteza de comunicare, crește repede și cantitatea de informații cu o tematică mult mai variată. În perioada modernizării societății, în condițiile extinderii informației, în fața omeniției apare obiectivul adaptării la aceste condiții cu menținerea integrității morale și culturale. Soci-

etatea contemporană în mod tradițional introduce modificări globale în procesele istorice, economice, sociale [18].

La rândul său, și familia a suferit transformări profunde. Termenul „familia” își are originea din latină și provine de la **famulus** - *sclav de casă*. De-a lungul timpului, înțelesul cuvântului s-a schimbat. În trecut, familia era proprietatea bărbatului (*pater familias*) – ca soția, copiii, sclavii, sclavii eliberați și tot avutul, aceștia nefiind, de fapt, între ei în relații familiale, dar erau considerați o proprietate subordonată, astfel tatăl nefiind numit *pater*, ci *genitor* [19].

Potrivit Convenției cu privire la Drepturile Copilului, familia este privită ca „unitatea fundamentală a societății și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea tuturor membrilor săi, în mod deosebit a copiilor, care trebuie să beneficieze de protecția și de asistența de care au nevoie, pentru ca ei să-și poată juca pe deplin rolul lor în societate” [16, Preambulul].

Termenul de familie încorporează realități diferite în urma transformărilor intervenite atât la nivel social, cât și individual. Schimbările politice, sociale, juridice, culturale și economice din societate au fost însoțite în ultimii ani de schimbări în sfera familiei. Cea mai spectaculoasă modificare se consideră a fi trecerea de la familia nucleară la o diversitate de modele noi. Astfel, familia formată din cuplul conjugal căsătorit potrivit legislației în vigoare și din copiii acestui cuplu începează să mai fie modelul dominant. Acest fenomen, care a fost denumit „a doua tranziție demografică” [5, p.221], atrage după sine diverse consecințe negative exprimate prin agresiuni, acțiuni violente, prezența tendințelor libertine etc.

În literatura de specialitate principalele schimbări din sfera familiei sunt reflectate în următoarele planuri [1, p. 161]:

- Relația familie-societate. Familia nu mai este recunoscută o instituție fundamentală pentru supravețuirea individului și reproducerea societății;
- Comportamentul tinerilor necăsătoriți. Relațiile conjugale înainte sau în afara căsătoriei nu mai constituie tabu, ci o realitate generalizată;
- Comportamente nuptiale. În ultima perioadă, în procesul de formare a familiilor s-a afirmat un nou model matrimonial în cadrul căruia căsătoria nu mai este debutul constituirii uni-

unilor conjugale. În paralel cu scăderea ratei nupțialității crește vârsta la prima căsătorie, atât pentru femei, cât și pentru bărbați. Circa două treimi dintre primele uniuni conjugale sunt coabitări și numai o treime căsătorii [4, p.VI], coabitările fiind mai puțin durabile decât căsătoriile.

- d) Comportamente familiale. În prezent, activitatea femeilor în afara domiciliului crește fără precedent. Tot mai multe femei fac carieră, preocupările pentru familie și nașterea copiilor trec pe un plan secundar.

Deși diversele schimbări constituie aspecte de modernizare a societății, acestea totuși pot constitui și premise ale violenței în familie, creând deformări serioase în societate. Din toate acestea are de suferit întreaga societate și, în primul rând, tânăra generație, care este nevoită să îndure dubla presiune pentru schimbare. Schimbări mari se produc la nivelul instituțiilor de învățământ, al procesului de instruire, activităților extrașcolare, coabitării familiale și educării copiilor. Lipsa materială, financiară, majorarea numărului de persoane mature și al adolescenților care utilizează băuturi spirtoase și utilizarea drogurilor duce la creșterea agresivității, numărului de persoane implicate în diferite acțiuni amorale, criminale, acte de violență [3, p.112]. De aceea, este foarte important ca în fiecare familie părinții să fie drept exemplu și să educe copiii potrivit normelor morale și legale. Căci, potrivit Codului familiei, „copilul are dreptul la educație din partea părinților, la dezvoltarea capacităților intelectuale, la libertatea gândirii și conștiinței, la apărarea demnității și onoarei” [13, art. 51 alin. (3)]. Doar astfel poate fi evitată dezvoltarea violenței atât în cadrul familiei, cât și între copii.

Conform Convenției cu privire la Drepturile Copilului, „copilul are dreptul de a-și cunoaște părinții și a fi îngrijit de aceștia” [16, art.7], iar statul va „veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței sale” [16, art. 9], cu anumite excepții. Principiul respectiv a fost stipulat încă prin Declarația Drepturilor Copilului din 1959. Potrivit acesteia, „pentru dezvoltarea deplină și armonioasă a personalității sale, copilul are nevoie de dragoste și înțelegere. El va crește, pe cât posibil, sub îngrijirea și răspunderea părinților săi, care vor fi responsabili pentru el [17, principiul nr. 6]”.

Însă există diverse circumstanțe care nu depind de părinți și ele pot afecta minuțios dezvoltarea morală a copiilor. Bunăoară, producătorul de informații, parte din care este Internetul [20], urmărind scopul profitului, pentru a-și mări tirajele și raitin-

gul, folosește toate metodele posibile de atragere a maselor largi, inclusiv a copiilor, oferind diverse informații cu un conținut suspect. Cu părere de rău, în multe cazuri apar invitații de a accesa și anumite site-uri, iar altele se deschid automat, în care se propoagă prostituția, agresivitatea față de persoane, jocuri cu caracter violent [2, p.181]. Azi, copiii noștri au acces mare la informație prin intermediul tehnologiilor noi. De aceea, sarcina principală a părinților și a fiecăruia dintre noi este de a utiliza cunoștințele adecvate pentru formarea tinerei generații, de a lucra cu fluxul de informații pentru a crea „propriul produs informativ - un instrument care implică activități educaționale inovative” [21].

În anul 2002, chiar Papa Ioan Pavel a declarat că informația din internet trebuie selectată, extrasă și clasificată minuțios. Este importantă calitatea și tipul informației utilizate, căci internetul propagă și valori amorale, inumane și diferite tipuri de violență virtuală.

În februarie 2007, la inițiativa Comisiei Europene, s-a realizat acțiunea „O zi cu internetul sigur”, care a avut ca scop explicarea acțiunilor negative ale unor site-uri, mai ales pentru generația tânără, care oferă cel mai mare acces la diferite tipuri de informații [18].

Comparând normele legale expuse cu cele relatate, evidențiem că părinții sau, după caz, alți membri ai familie sunt responsabili pentru orientarea și dezvoltarea capacităților copilului. Articolul 5 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului introduce conceptul de „responsabilitate părintească”, care este în strictă corelare cu drepturile și obligațiile recunoscute ocrotitorului legal al copilului în scopul asigurării educării și creșterii acestuia. Astfel, pentru a evita efectul negativ al emisiunilor TV sau al informațiilor de pe internet asupra copiilor, părinții trebuie să stabilească în primul rând limitele necesare, căci „răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților” [16, art. 18 alin. (1)].

Este recomandabil părinților să țină cont de următoarele sfaturi:

- povestiți-le copilului despre televizor în fiecare etapă a creșterii sale, **explicându-i avantajele și dezavantajele;**
- limitați-vă timpul dumneavoastră la televizor, arătându-le astfel un exemplu copiilor;
- uitați-vă împreună cu copiii la programele preferate, încurajându-i să aleagă programe în care se vorbește despre dragoste, cooperare, prietenie, loialitate.

- explicați-le copiilor că emisiunile, filmele și desenele animate care conțin violențe au efect negativ pentru dezvoltarea lor;
- citiți-le copiilor mai multe povești interesante sau povestiți-le diverse istorioare ce ar putea să-i intereseze, trezindu-le interesul față de frumos.

Evidențiem că rolul primordial în creșterea și dezvoltarea copiilor le revine părinților. În acest sens, este oportun de evidențiat că și în Legea ocrotirii sănătății este prevăzută obligația părinților față de copii [14, art. 47] - "Părinții sunt obligați să aibă grijă de sănătatea copilului, de dezvoltarea lui prenatală, de educația lui fizică, spirituală și morală, să-i cultive un mod sănătos de viață. Neîndeplinirea obligațiilor menționate este pedepsită conform legii".

Realizarea obligațiilor părintești exclude orice formă de comportament abuziv, insultele și maltrătarile de orice fel, discriminarea, aceasta presupune protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență fizică sau psihică. Potrivit Codului familiei [13, art. 53 alin. (4)], copilul are dreptul la protecție contra abuzurilor, inclusiv contra pedepsei corporale din partea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc.

Creșterea unui copil necesită cunoștințe și abilități specifice. „Metodele de educație a copilului, alese de părinți, vor exclude comportamentul abuziv, insultele și maltrătarile de orice fel, discriminarea, violența psihică și fizică, aplicarea pedepșelor corporale, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite” [13, art. 62 alin. (2)].

Fiecare părinte aspiră să vadă copilul său realizat. Pentru a obține acest lucru, încă din copilărie trebuie de insuflat copilului bunul gust artistic, dragostea de frumusețe și capacitatea de a se bucura de operele de artă. Astfel, începând chiar de la vârsta de trei sau patru ani, copilul poate fi luat pentru a participa la expoziții, concerte, târguri, galerii de artă, teatre de păpuși și alte evenimente benefice pentru dezvoltarea lui intelectuală și morală.

Părinților li se cere să asigure copilului o îndrumare adecvată și sfaturi corespunzătoare, ținând cont de maturitatea și de vârsta acestuia. În relațiile părinte-copil trebuie să prevaleze dialogul pozitiv și constructiv. De fapt, părinții pot cel mai bine să-i ajute pe copii să participe la luarea de decizii și să-i pregătească pentru o viață responsabilă într-o societate liberă, orientându-i și dându-le sfaturile necesare, asigurându-le dreptul de a-și exprima liber opiniile și acordând acestor opinii importanța cuvenită. În acest mod, copiii vor deveni parteneri activi, abili și dornici de participare [6, p. 446].

Toate aceste lucruri pot fi asigurate dacă în procesul de educație se implică ambii părinți. În decursul unei căsnicii, soțul și soția au drepturi și responsabilități egale. Iar în cazul unui divorț, tutela copilului, pierderea sau recuperarea autorității părintești „trebuie restricționate, avându-se în vedere ceea ce este cel mai bine pentru copil [10, p. 29]”.

Statul poate încerca să-i oblige pe părinți să-și întrețină copiii din punct de vedere financiar, dar nu-i poate sili pe aceștia să-i și îngrijească în mod adecvat [11, p. 121]. Însă statul are obligația să identifice situațiile care ar afecta integritatea fizică și psihică a oricărui membru de familie, inclusiv a copiilor. Chiar în Constituție [12, art.1] se afirmă că Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate. Conform art. 24 al Constituției, „statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică”.

În acest sens, evidențiem că abuzul fizic, psihic și emoțional asupra oricărui membru al familiei, inclusiv asupra copiilor, este interzis. Însă, cu părere de rău, una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă societatea contemporană este considerată a fi fenomenul violenței în familie, care reprezintă o problemă complexă, ce implică atât protecția integrității personale a victimelor, cât și protejarea intereselor lor sociale comune, precum libertatea și democrația.

Există numeroase dezbateri în literatura de specialitate referitoare la tipurile de comportamente care ar putea fi considerate abuz. Potrivit accepțiunii generale, abuzul reprezintă „punerea în pericol, în forme intenționate sau neintenționate, a dezvoltării fizice și emoționale a copilului” [7, & 3] și a omului în general. Formele de abuz pot fi clasificate în patru mari categorii [8, p. 71; 9, p. 303]:

- 1) Abuzul fizic – acte de violență fizică săvârșite intenționat ce afectează integritatea fizică a persoanei.
- 2) Abuzul emoțional – supunerea la diverse forme persistente și severe de rele tratamente emoționale.
- 3) Abuzul sexual – antrenarea în activități sexuale.
- 4) Lipsirea copilului de grijă și ocrotire.

Printre categoriile menționate este evident faptul că lipsirea copilului de grijă și ocrotire devine o formă a abuzului doar atunci când avem prezența unui subiect special - copilul. Dar în societatea contemporană cazurile de violență în familie sunt foarte frecvente și se săvârșesc nu doar asupra copilu-

lui, ci și asupra oricărui membru al familiei. Potrivit Legii speciale [15], orice tip de abuz aplicat asupra oricărui membru de familie prevăzut în lege este intitulat *violență în familie*. Sunt cunoscute cinci forme de violență [15, art. 2] - violența fizică, violența sexuală, violența psihologică, violența spirituală și violența economică. Deși violența în familie constituie de câțiva ani un subiect de dezbatere, comunitatea internațională nu a reușit, până în prezent, să pună capăt acestei forme de violență extrem de distructivă.

Adoptarea Legii privind combaterea violenței în familie și a modificărilor ulterioare din legislația în domeniu constituie un pas important pentru Republica Moldova la capitolul „Stop violenței în familie!”. Totodată, a fost creat un mecanism de implementare a acestei legi ceea ce a contribuit semnificativ la plasarea problemei vizate pe agenda factorilor de decizie. Pentru a implementa în practică legea menționată, în Codul de procedură civilă, la 09.07.2010, a fost introdus capitolul XXX¹, intitulat *Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*, care necesită o interpretare minuțioasă.

Referințe bibliografice:

1. C. Zamfir și E. Zamfir., *Politici sociale. România în context european*. București, Editura Alternative, 1995, p.219;
2. Ionescu, Ș., *Copilul maltratat. Evaluare, prevenire, intervenție*. 2001, p. 181;
3. A. Stoica-Constantin, A. Neculau, *Psihosociologia rezolvării conflictului*. Ed.Polirom, Iași, 1998, p.112;
4. *Dix-neuvieme rapport sur la situation demographique en Franche*. Paris, Minister des Affaires Sociales, 1990, p.VI;
5. Haskey, J.C. *Formation and dissolution of unions in the different countries of Europe*. European population, Editions John Libbey Eurotext, Montrouge, 1993, p. 221;
6. Santos Pais M. *Manualul de raportare a respectării drepturilor omului conform prevederilor a șase instrumente pentru drepturile omului*. Biroul Comisarului pentru drepturile omului, Geneva, 1997, p. 762;
7. *Children and Violence*, UNICEF, publications search results, 24.10.1998. Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la Drepturile Copilului UNICEF, Chișinău, ed. Cartier, 2001, p.238;
8. Belsey M. *Child Abuse: Measuring a Global Problem*, World Health Statistics Quarterly (W.H.O.). Nr. 46/1, 1996, p. 71;
9. *Working Together under the Children Act*, 1989 (HMSO, 1991), D. Balahur. *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*, București, ed. ALL Beck, 2001, p. 303;
10. Comentariul general C.D.O. nr. 19, *Ansamblul Comentariilor generale și a Recomandărilor generale adoptate de organisme pentru drepturile omului*. Doc HRI/GEN/1/Rev.2, din 29.03.1996, p. 29;
11. *Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la Drepturile Copilului*, UNICEF, Chișinău, ed. Cartier, 2001, p. 690;
12. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994 publicată în Monitorul Oficial nr. 1 din 12.08.1994, intrată în vigoare 27.08.1994;
13. Codul familiei nr. 1316 din 26.10.2000, publicat în Monitorul Oficial nr. 47-48 din 26.04.2001;
14. Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995, publicată în Monitorul Oficial nr. 34 din 22.06.1995 ;
15. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45-XVI din 01.03.2007, publicată în Monitorul Oficial nr. 55-56/178 din 18.03.2008;
16. Convenția cu privire la Drepturile Copilului adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 29 noiembrie 1989 prin rezoluția nr. 44/25 și intrată în vigoare la 2 septembrie 1990;
17. Declarația drepturilor copilului, proclamată prin rezoluția 1386 (XIV) a Adunării Generale din 20 noiembrie 1959;
18. http://www.politiaromana.ro/violenta_in_familie.htm;
19. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Familie>;
20. <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Social/99603/Barbatii-puternici-lupta-impotriva-violentei-domestice.html>;
21. <http://ru.scribd.com/doc/6578276/Stop-Violenta-in-Familie-Cartica>.